

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2012, Volume: 7, Number: 1, Article Number:D0080

FINE ARTS

Received: November 2011

Accepted: January 2012

Series : D

ISSN : 1308-7290

© 2010 www.newwsa.com

Şükrü Sim

Murat Toprak

Istanbul University

sukrusim@hotmail.com

murattoprak@gmail.com

Istanbul-Turkey

**SİNEMAYI HAYATA YAKLAŞTIRMAK:
SAHTE BELGESEL (MOCKUMENTARY) FİLMLER**

ÖZET

1960'lı yıllardan beri sinema ve televizyon sektörlerinde kullanılagelen sahte belgesel türü, sözlüklerde "belgeselin parodisi şeklinde hicivli TV veya radyo programı" olarak tanımlanmaktadır. Bu terimin İngilizce orijinali olan Mockumentary kelimesi de "mock" (sahte) ve "documentary" kelimelerinin birleşmesiyle oluşturulmuştur. Sahte belgeseller. Belgesel filmlerin şekil ve içerik özellikleri taklit edilerek üretilmiş kurmaca filmlerdir. Yaygın bir kullanım alanına sahip olan ve izleyici tarafından da yoğun ilgi gösterilen bu film türü, gelecekte sinemanın ve televizyon sektörünün alacağı şekil bakımından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Belgesel, Gerçeklik, Mockumentary, Sahte Belgesel

**MAKING CINEMA CLOSE TO LIFE:
FAKE DOCUMENTARY (MOCKUMENTARY) MOVIES**

ABSTRACT

Since from 1960's cinema and TV departments commonly in used fake documentary, in dictionaries "' Fictioned ironic TV or radio program.'" Original English term of that is Mockumentary which that word comes from 'mock' word and established with documentary. Fake documentaries are fictioned documentaries which is produced by same content and form of original documentaries. Except they are completely fictioned movies. This movie genre in the future, has a huge significance in cinema and TV sectors also it has wide spectator population and huge fan section and nowadays its very commonly in use.

Keywords: Cinema, Documentary, Reality, Mockumentary, Fake Documentary

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Sinemanın gerçeklikle ilişkisi, filmin hem türünü hem de çekim tekniğini belirleyen önemli bir faktördür. Belgesel filmin şekil ve içerik özelliklerini kullanarak üretilmiş bir kurmaca film türü olan sahte belgesel filmleri, komediden korku sinemasına kadar birçok film türüne uygulanabilmektedir.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Sahte belgesel (mockumentary) filmler, kurmaca ve gerçeğin arasında duran ve iki türün de bütün yapısal özelliklerinden beslenen düalist yapısıyla sinema diline yapılmış en büyük katkılardan biridir. Sinema filmleri kadar her türde TV yapımında uygulanabilmesiyle günümüz medyasında oldukça sık uygulanır hale gelmiştir. Sanatsal bir üretim alanı olmasına rağmen oldukça keskin teknik kurallarla bağlanmış kurmaca film üretimine sağladığı açılımla sahte belgeseller, sinema dilinin sınırlarının hâlâ genişlemeye müsait olduğunu ispatlamıştır. Bu çalışma kurmaca ve belgeselin temel yapısal özelliklerini hatırlatarak, sahte belgeselin kurmaca film türüne sağladığı hareket genişliğine işaret etmekte, film dilini hangi araçlarla ve nasıl zenginleştirdiğini açıklamaktadır.

3. YÖNTEM (METHODOLOGY)

Çalışmada öncelikle sinemanın, doğuşundan itibaren gerçekle ve gerçeklikle olan ilişkisi açıklanmakta, gerçeğin filmde kullanımına bağlı olarak şekillenen iki film türü karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir. Daha sonra sahte belgesel film türü ortaya çıkışından günümüze kadar geçirdiği aşamalarla birlikte geniş bir literatür taramasına dayalı olarak örneklendirilmektedir. Çalışma, sahte belgeselin sinemaya ve TV'ye katkılarının ve bu türün muhtemel sakıncalarının değerlendirildiği sonuç bölümüyle tamamlanmaktadır.

4. SİNEMADA GERÇEKLIK: MEVCUDUN SERGİLENMESİ YA DA KURMACANIN İNŞASI (REALITY IN CINEMA: EXHIBITION OF EXISTENT OR CONSTRUCTION OF FICTIONAL)

Lumière Kardeşler'in çektiği ilk sinema filmleri belgesel tarzında ve senaryosuzdu. 1895'te Paris'te Grand Cafe'de yapılan ilk sinema gösteriminin tanıtım ilanında "Auguste ve Louis Lumière'in icat ettikleri bir aygıt, belirli bir süre boyunca objektifin önünde gelişen hareketleri, birbirini izleyen bir dizi fotoğrafla saptar, sonra bunların görüntülerini bir salondaki perde üzerinde hareketli olarak gösterir." denmekteydi. Yani kamera sadece olanı kaydetmekte ve yansıtmaktaydı. (Teksoy, 2005: 30)

George Méliès'in ve başka bazı sinemacıların alıcıyı gerçek dünyadan hayâl dünyasına çevirmesiyle sinemanın gerçeklikle ilişkisinde yeni bir aşama başladı ve sinema, belgesel filmden sonra ikinci bir türe kavuştu: kurmaca film. Artık dekorlar inşa ediliyor, kostümler dikiliyor, oyuncular belli bir senaryoya göre oynuyor ve film hileleri bolca kullanılıyordu. Sinemanın sınırları yaşadığımız dünya ve içinde bulunduğumuz anın epey dışına taşmıştı. (Mascelli, 2002: 142) Nitekim Méliès'in "Aya Seyahat" (Le Voyage dans la lune, 1902) filmindeki aya yolculuk teması insanoğlu tarafından ancak yarım yüzyıl sonra gerçekleştirilebilecekti.

Bu iki yol dışında, hayatın gerçekliğine farklı bir gözle bakmaya çalışan deneysel çabalar da oldu. Sovyet Rusya'sında sınırlarını rejimin çizdiği "sosyalist gerçekçilik" akımı içinde gerçeklik ve sinema ilişkisi son sınırlarına kadar denendi. Özellikle Dziga Vertov büyük bir retorik gücü açığa çıkarmak için gerçek hayattan görüntüleri imbikten geçirircesine yeniden işledi. (Hicks, 2007: 1) Vertov, gerçekliğin mekanik bir yolla yeniden çoğaltımı

olduğu için sinemayı bir "hakikat makinesi" olarak gördü. (Ben-Shaul, 2007: 8) Ancak bu deneysel gerçekçi-kurmaca karışımı çabalar yaygınlaşmadı, tamamen kurmacaya dayalı filmler ön plana çıktı. Kurmaca filmin eğlenceye yatkınlığı, kısa sürede belgesel film karşısında ön plana çıkmasını sağladı. Ancak belgesel film var olmayı sürdürdü ve belirli dönemlerde hayati önem taşıdı. Örneğin 2. Dünya Savaşı'nda savaşan taraflar için can alıcı bir propaganda malzemesi oldu. (Musser, 2003: 372) 21. yüzyılın başında yenilenerek daha önce hiç olmadığı kadar popülerleşen belgeseller, en uzun yaşayan film türü olarak değerlendirilmektedir. (Bergan, 2008: 134)

Kurmaca türü, belgeselden ne kadar uzaklaşırsa uzaklaşırsa başka hiçbir sanat dalında olmadığı kadar "gerçekçi olma" baskısı altında kaldı. Gerçekçilik yönü sinemayı hem yükseltti, hem de baskı altına aldı. (Andrew, 2010:XXV)

Her film türünün kendine özgü biçim ve içerik özellikleri vardır. Belgesel filmlerin temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Belgeseller araştırmalara, rapor ve analizlere, kayıtlara dayandığı için derleme kurgu yöntemi ile kurgulanır. Tek tek çekimler ne duyuluyorsa onu yansıttığı için çekimlerin birbiriyle görsel bağlantısı olması gerekmez. Uyumluluk sorunu yoktur, anlatım anlamlı ve tutarlı olduğu sürece kurgu kurallarının her biri bozulabilir. (Mascelli, 2002:158)
- Genellikle bir senaryoya sahip değildirler, ancak belgeselciye yol gösterecek, sekanslarını belirlemede yardımcı olacak yazılı bir metin çekim aşamasından önce hazırlanabilir. (Parsa, 1989:27)
- Bazı belgesel türlerinde aksi mümkün olmakla birlikte, bir sahnede gerçekleşen olayın tekrar çekimi yapılamaz.
- Görüntü ve sesin kalitesinin önemi fazla değildir; amatör kamera veya güvenlik kamerası görüntüleri, hatalı çekimler veya çok eski teknolojiyle üretilmiş görüntüler yadırganmaz.
- Olay ekranda görünen bir sunucu veya bir dış ses tarafından anlatılır, yorumlanır. Uzmanların veya görgü tanıklarının röportajları kullanılabilir.
- Konunun daha iyi anlaşılması için ekran yazıları, grafikler, tablolar, çizimler kullanılabilir.
- Dramatik, yani kurmaca filmlerin genel özellikleri ise şöyledir:
 - Kesintisizlik kurgusu ile kurgulanırlar, yani sahne içinde ve sahneler arasındaki kesmelerde uyum zorunludur. (Mascelli, 2002:155)
 - Yönetmene ve ekibe yol gösterecek detaylı bir senaryo çekimden çok önce hazırdır.
 - Bir sahnenin çekimi, gerektiği takdirde tekrarlanabilir. Bir davranışın ya da eylemin özelliği tam anlamıyla filme alınana dek çeşitli açılardan yeniden yapılabilir. (Arijon, 2005: 102)
 - Görüntü ve sesin kalitesi önemlidir ve belli bir standardın altında kalması kabul edilemez.
 - Senaryo, oyuncuların konuşmalarıyla ilerler. Dış ses kullanımı istisnadır.

Çıkış noktaları birbirinden tamamen farklı olsa da kurmaca film ve belgeseller, birbirlerinin şekil ve içerik özelliklerinden sıkça yararlanır, bir belgeselde canlandırma ve oyunculuk kullanılabildiği gibi bir kurmaca filmde oyuncu, filmin sahte dünyasını yıkarak seyirciye dönerek konuşabilir. Kurmaca bir film tamamen gerçek bir olaya dayanabildiği gibi, bir belgesel tamamen kurmaca filmi andıracak tarzda oyunculuk ve kurgu içerebilir. Yine kurmaca bir filmde oyuncuların birinin veya başka bir anlatıcının sesi dış ses olarak kullanılabilir (Fabe, 204: 266). Birbirlerinden ödünç aldıkları biçim

özelliklerinin sayısı ve yoğunluğu ne kadar fazla olsa da bir belgesel her zaman belgesel, bir kurmaca film de her zaman kurmaca filmidir.

5. İLETİŞİM ARAÇLARINDA SAHTE GERÇEKLIK İNŞASI

(CONSTRUCTION OF FAKE REALITY ON THE COMMUNICATION TOOLS)

İlk çağlardan beri iletişim araçları "gerçek" ve "kurmaca" dışında üçüncü bir tür ürün daha üretmektedir: "sahte". Sahtenin kurmaca olmadığı kolay kolay anlaşılabilir; zaten gerçek görünümü vermek için üretilmiştir. Sahte haberler, en sık kullanılanıdır, uzaylıların dünyayı istilaya başladığı ya da sakallı bir bebek doğduğu gibi asparagas haberler yaymak için genellikle 1 nisan günü seçilir.

Gazetelerdeki haber görünümünde reklam ve ilanlar, uzun yıllardan beri kullanılan bir pazarlama taktiğidir. Haber diliyle yazılan ve gazetenin haberleriyle aynı sayfa tasarımı uygulanmış yazılı basın reklamları, reklamlara bakmayarak haber okumak isteyen gazete okuruna reklamı okutmayı amaçlar.

Video görüntüyle sahte haber üretiminin bilinen ilk örneklerinden biri, İngiliz BBC televizyonunda 1 Mayıs şakası olarak yayınlanan, İsveç'te spagetti hasadı yapılan ağaçlar sahte haberidir. (<http://en.wikipedia.org/wiki/Mockumentary>) Görüntüye dayalı sahte gerçeklik üretimi, eğlence amaçlı video izleme sitelerinin gördüğü büyük ilgiden sonra bu alanda "viral pazarlama" adında gizli reklam içeren eğlenceli video üretimine kaymıştır. Viral pazarlama, "Kışkırtıcı ve paylaşılmaya değer bir pazarlama aracı geliştirerek (video, görsel, site vs.) bu aracın içine ürüne, markaya ait, gizli mesajlar yerleştirip geniş kitlelere ulaşmasına sağlamak" şeklinde tanımlanmaktadır. (Ahmet Faruk Tuna Viral Pazarlama (Çaktırmadan Pazarlama Önerileri, <http://www.sosyalfil.com/viral-pazarlama-çaktırmadan-pazarlama-önerileri/>) Gittigidiyor'un "erkek arkadaşının eşyalarını satan kız" videosu, (<http://www.youtube.com/watch?v=cHJwD8MJ0tE>) ve THY'nin "inanılmaz evlenme teklifi" videosu (<http://www.youtube.com/watch?v=RWC1EHpsJxw&>), viral pazarlamaya güzel örneklerdir. Gittigidiyor sitesinin çok düşük bir maliyeti olan "erkek arkadaşının eşyalarını satan kız" reklamı, 1 ay içerisinde 4.750.000 tekil kullanıcı tarafından izlenilme, bir günde 67.000 civarında Facebook hayranı, 6.000'in üzerinde blog/haber sitelerine konu olma ve cevap olarak da 47 video çekilme istatistikleri ile viral pazarlamanın, maliyetinin kat kat üzerinde bir potansiyele sahip olduğunu göstermiştir (C. Serkan Baydın, Viral Marketing, <http://cserkanbaydin.wordpress.com/tag/thy/>).

İnternet ortamında sahte üretimin bir başka türü de "sahte haberler"dir. İnternetin yaygınlaşmaya başladığı dönemlerde bilgilendirme ve uyarma amaçlı gibi görünen gerçek süsü verilmiş reklamlar ve haberler, bazen Bill Gates'in servetini e-posta forward'layanlara dağıttığını iddia etmekte bazen de virüs olduğunu iddia edip bir sistem dosyasının silinmesini istemekteydi. Reklam veya bilgilendirme gibi bir amacı olmayan, uzman görüşleri, canlandırmalar gibi profesyonel özelliklere sahip bu videoların en yaygınlarından biri, insan kemiklerini metale dönüştüren bir sahte bir hastalığı anlatan Metalosis Maligna videosudur. (<http://www.youtube.com/watch?v=LHtKMS1kjlo>). Bu video Youtube sitesinde binlerce kez izlenmiştir.

Sahte gerçeklik üzerine başarılı bir başka örnek, tamamı sahte haberleri videolar, dergiler ve son dakika gelişmeleri yayınlayan www.zaytung.com sitesidir. Aylık bir milyona yakın ziyaretçisi olan sitenin birçok haberi ciddiye alınıp gerçek zannedilmektedir. (<http://www.medyafaresi.com/haber/54824/medya-zaytungcomun-reytingleri-nasil-patlama-yapti.html>)

6. BİR KURMACA FİLM TÜRÜ OLARAK SAHTE BELGESELLER (MOCKUMENTARY DOCUMENTARIES AS A FICTIONAL MOVIE TYPE)

Sahte medya ürünlerinin bir diğeri olan Mockumentary, "mock" (sahte) ve "documentary" (belgesel) kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. İngilizce sözlüklerde "Belgeselin parodisi şeklinde hicivli TV veya radyo programı" olarak tanımlanmaktadır. (Collins English Dictionary, 10. basım, İngiltere, William Collins Sons & Co. Ltd, <http://dictionary.reference.com/browse/mockumentary>) Bu kavramın ilk kez ne zaman kullanıldığı tam bilinmese de Oxford İngilizce Sözlüğü'ne girişi 1965 yılında olmuştur. 1980'lerin ortalarında "This is Spinal Tap" filminin yönetmeni Rob Reiner'in bir röportajında filminin mockumentary türünde olduğunu söylemesi, bu kavramını yaygınlaşmasını hızlandırmıştır. (<http://en.wikipedia.org/wiki/Mockumentary>)

Bu türün ilk başarılı örnekleri arasında "David Holzman's Diary" (1967), "Take the Money and Run" (1969), "A Hard Day's Night" (1964) sıralanabilir. (<http://en.wikipedia.org/wiki/Mockumentary>) Türkçe'de "kurmaca belgesel", "sahte belgesel", "sözde belgesel" ve "belgeselimsi" gibi karşılıklarla ifade edilen mockumentary türü, yapay bir gerçeklik formu ortaya koyar. (Özgür İpek, Gerçeklik Algısı Sarsıntıda, <http://www.koridordergisi.com/?Syf=26&Syz=32983>)

Belgeseller, yaşadığımız dünyanın bir kesitini sunarken, sahte belgeseller ise imgeseldir, sadece senaryo yazarının hayal gücüne dayanır. Bu açıdan, gerçek bir tarihi olayın kurmaca film formatında sunumu olan docu-drama'nın tam tersidir.

Spike Lee'nin yönettiği 1992 yapımı "Malcolm X" filmiyle Spielberg'in 1993'te gösterime giren "Schindler's List" filmleri, gerçek bir olaya dayanan docu-drama filmlerdir; her iki film de gerçeğin kurmacasını yine gerçeğin kendisiyle bağlar. (Roscoe, Hight: 2002: 57) Malcolm X filminin sonuna bu ABD'li Müslüman zenci öndere yapılan suikastin görüntüleri konmuştur. Schindler's List filmi ise Oscar Schindler'in soykırımdan kurtardığı Yahudilerin ve çocuklarının onun mezarını ziyaretlerinin gerçek görüntüleri ile biter.

Sahte belgesellerde amaç izleyiciyi kendisinin gerçekliğine inandırmak olduğu için birçok yola başvurulur. Gerçekçi görünmek için gerçek bir belgeselin bütün içerik özelliklerinin sahtesi yeniden üretilebilir. Gerçeklik yanılsamasını kamera görüntüleri dışında delillerle güçlendirmek için sahte kitaplar, gazete kupürleri, mektuplar, arşiv belgeleri, antetli yazışmalar gibi dokümanların yanı sıra grafikler, çizimler, animasyonlar ve tablolardan da yararlanılır. Uzman görüşlerine ve görgü tanıklarına da başvurulabilir.

Bu kurgu film türü, belgesel filmlerin biçimsel özelliklerini de taklit eder. Kameranın amatör biri tarafından kullanıldığı izlenimi verilme isteniyorsa aşırı hızlı, çerçeveleme kurallarına uymayan ve devamlılık kurallarını ihlal eden çekimler yapılır, (aynı sahne içinde görüntü atlamak gibi), görüntünün çözünürlüğü düşürülür, ışık ve diyafram ayarları bozulur. Ses kuşağı cızırtılı ve boşuk olabilir. Görüntünün eski olduğu izlenimi verilme isteniyorsa buna uygun efektler kullanılır.

Sahte belgeseller komedi veya korku gerilim türünde olabilirler, komedi türünde olanları daha yaygındır. (<http://en.wikipedia.org/wiki/Mockumentary>) Korku-gerilim ve aksiyon türüne ait sahte belgesel filmlerin en önemlileri şunlardır:

- "Yasak Bölge 9" (District 9-2009): Güney Afrikalı yönetmen Neill Blomkamp'ın yönettiği film, bir uzaylı kolonisi ve insanlar arasında geçen mücadeleyi anlatır. Uzaylılarla mücadele etmekle görevli ekibin başındaki insanın metamorfoz geçirerek bir uzaylıya dönüşmesi filmi ırkçılık karşıtı güçlü bir mesaj vermesini sağlar. Filmin temeli Neill Blomkamp'ın 2005 yılında

çektiği "Alive in Joburg" isimli kısa filme dayanır. Yönetmen, bu kısa filmiyle ABD'li yapımcıların dikkatini çekmeyi başarmıştır.

- "Sizin Mahallede Oldu" (C'est arrivé près de chez vous, 1992): Belçika yapımı filmde yönetmenler Rémy Belvaux, André Bonzel ve Benoit Poelvoorde, vahşice cinayetler işleyen bir seri katil ve onun filmini çeken birkaç üniversite öğrencisini konu almaktadır. Etrafında sevilen bir aile babası görünümündeki seri katil cinayetlerine devam ederken filmini çeken gençler olaya müdahil olmaya ve cinayetlere yardım etmeye de başlarlar. Şiddetin dozunu oldukça yüksek olduğu film en sert sahte belgesellerden biridir.
- "Ölüm Çılgılığı" (REC, 2007): Zombilerle dolu bir apartmana çekim yapmaya giden bir haber kameramanının kamerasından çekilmiş görünümündedir. İspanyol Paco Plaza ve Jaume Balagueró'nun yönettiği film o kadar başarılı oldu ki, aynı yıl devam film, 2008 yılında ise "Karantina" adıyla Amerikan versiyonu çekildi.
- "Canavar" (Cloverfield, 2008): Lost dizisinin de yapımcısı olan J.J.Abrams'ın yapımcısı olduğu film, seyirciyi bir gencin elindeki amatör kameradan, dünyayı istila eden canavarların varlığına tanık eder. Dolu bir kasetin üzerine yapılmış yeni kayıtla flashback yapma gibi teknik yenilikler de içeren Cloverfield türün önemli filmlerinden biri haline gelmiştir. Devam filmi 2014 yılında gösterime girecektir.
- "Blair Cadısı" (The Blair Witch Project, 1999): 1994 yılında Maryland'de yerel bir efsaneyi araştırmak üzere ormana giden üç genç, kaybolmuştur. 5 yıl sonra ormanda bulunan kaset, gençlerin Blair Cadısını ararken yaşadıklarını gösterir. Cadının hiç görünmediği film, buna rağmen yarattığı müthiş gerilim atmosferiyle ses getirmiştir. 60 bin dolara mal olan film, başarılı bir pazarlama kampanyası sonucu ulaştığı 250 milyon dolarlık hâsılatla tüm zamanların oransal olarak en karlı filmi olmuştur.
- "Paranormal Activity" (2007): Evlerindeki olağandışı durumlardan şüphelenen bir karı-koca odalarına video kamera kurarak olabilecekleri beklemeye başlar. Kamera kaydı, çift gece uykudayken evdeki paranormal hareketliliğe seyirciyi onlardan önce tanık eder. Olağanüstü bir ilgi gören filmin 2010 ve 2011 yıllarında devam filmleri çekilmiştir.
- "İkinci Yenilenme" (The Second Renaissance, 2003) "Animatrix" animasyon serisinin ikinci filmi olan film, insanların gökyüzünü kararttıktan sonra nasıl robotlara nasıl yenildiklerini hikâye edinir.
- "Karadedeler Olayı": Uzun bir tanıtım sürecinin ardından 2011'de gösterime giren Blair Cadısı türevi bu film, 1989 yılında esrarengiz olayları araştırmak üzere bir köye giden gazetecinin, sonradan ormanda bulunan kamerasından çekilmiş görüntüler üzerine kurulmuştur.
- Korku filminin kendisi tamamen sahte belgesel tarzında olabileceği gibi filmin bir bölümünde amatör kayda benzetilmiş parçalar da bulunabilir. Üzerinde oynanmamış amatör kamera görüntüleri (raw footage) tarzındaki bu parçalardan biri M. Night Shyamalan'ın "İşaretler" (The Signs, 2002) filmindeki uzaylının görüldüğü video kaydı ile "Halka" (The Ring, 2002) filmindeki öldüren kasetteki görüntüler de bu türden sayılabilir.

Komedi türünde çekilmiş çok başarılı sahte belgeseller de vardır.

- "The Rutles: Tek İhtiyaç Para" (The Rutles: All You Need is Cash, 1978): The Beatles grubunun taklidi The Rutles adlı bir grup üzerine çekilmiş sahte rockumentary bir filmidir. Sahte konserler ve grubu tanıyan ünlülerle röportajlar içeren filmdeki müzik grubu o kadar popüler oldu ki bir müzik albümü bile çıkardılar. (Ümit Açık, Mockumentary Belgeselde Sahtecilik, <http://www.bakiniz.com/mockumentary-sahte-belgesel>)
- "İşte Spinal Tap" (This is Spinal Tap, 1984): Rob Reiner'in yönettiği film, sahte bir heavy metal grubunun belgeselidir. Filmde isimlerden olaylara kadar pek şey, çok gerçek rock gruplarına göndermeler içerir; film, heavy metal mitlerine acımasızca saldırır. (Roscoe, Hights, 2002: 122) Grubun beyninin Yoko Ono gibi her şeye karışan bir kız arkadaşı vardır, 30 kadar davulcu öldüğü için grup sürekli davulcu değiştirmektedir vs. Grubun turnesi sırasında fanatik bir hayranları tarafından çekilmiş bir belgesel görünümündeki film, hem mockumentary hem de rockumentary türlerinin en iyi örneklerinden kabul edilir.
- "Parayı Al ve Kaç" (Take the Money and Run, 1969): Woody Allen'in bu filmi şansı pek yaver gitmeyen bir suçlunun gerçek hikâyesi görünümündedir. Virgin Starkwell, yaptığı her başarısız soygun girişimde yakalanır ve sürekli umutsuzca hapisten kaçmaya çalışır. Filmde, eşi, anne-babası ve onu tanıyan diğer insanlarla röportajlara amatör kamera kayıtları eşlik eder.
- "Zelig" (1983): Woody Allen, bu 2. sahte belgesel filminde 1920'li yıllarda yaşamış, olağandışı bir özelliğe sahip bir adamı konu edinir. Zelig, yanında bulunan kişinin suretine dönüşebilmektedir. Şişman birinin yanında şişmanlaşır, bir hahamın yanında ise onunla dini konularda tartışabilecek bilgiye sahip olur. Allen filmin görüntülerine eskitme havası verebilmek için film bantlarını buruşturup üzerinde tepinmiştir.
- "Borat" (2006): İngiliz komedyen Sacha Baron Cohen'in canlandırdığı Kazakistan vatandaşı Borat'ın televizyon muhabiri olarak ABD'yi gezmesi esnasında başından geçenleri sergiliyordu. Borat, sivri ve cüretkâr mizahıyla bolca tepki de topladı.
- "En Güzel Köpek" (Best in Show, 2000): Bir köpek güzellik yarışmasını kayda alan esprili bir spiker ve yanındaki ciddi yorumcunun etrafında gelişen film doğaçlama mizahı ve insan davranışları üzerine ince gözlemleriyle dikkat çekicidir. Filmin diğer adı "dogumentary'dir.
- "Kaybolan Gümüş" (Forgotten Silver, 1995) Costa Botes and Peter Jackson'ın yazıp yönettiği film, yaşadığı dönemde kıymeti bilinmemiş Yeni Zelandalı sinema yönetmeni olan Colin McKenzie'yi, konu ediniyordu. Film izleyen pek çok insan McKenzie'nin gerçekten var olduğuna inanmıştır.
- "Neşeli Dalgalar" (Surf's Up, 2007): Animasyonla yapılmış bir sahte belgesel olan film, sörfün duayenlerinden Big Z'nin anısına yapılan bir turnuvada genç sörfçü Cody Maverick ile çekilmiş belgesel görünümündedir.
Bunlar dışında mizahi veya korku yönü olmayıp, kurduğu sahte dünyayı sonuna kadar ciddiye alan, gerçekten belgesel görünümünde filmler de vardır.
- "Ayın Karanlık Yüzü" (Dark Side of the Moon: Opération Lune, 2002): William Karel'in imzasını taşıyan film, seyirciyi, NASA'nın aya yaptığı seyahatin CIA tarafından uydurulmuş bir yalan olduğuna inandırmaya çalışır. Bu iddiasını güçlendirmek için TV'de yayınlanan ayda yürüyüş görüntülerinin ünlü yönetmen Stanley Kubrick tarafından çekildiğini ileri sürer, Richard

Nixon, Donald Rumsfeld ve polaroid kameranın mucidi Jeffrey Hoffman gibi isimlerle yapılmış röportajlara yer verir.

- "Aya Seyahat" (2009): Kutluğ Ataman, Antalya Film Festivali'nde gösterilen bu filmde, Erzincan'ın bir köyünde, 1957 yılında caminin minaresinden roket yapıp helyum balonlarına bağlayan ve aya giden 4 köylüyü konu edinir. Ataman filmin iddiasını amatör kamera kayıtları, siyah-beyaz fotoğraflar, tanınmış isimlerle röportajlarla destekler.
- "Bir Başkanın Ölümü" (Death of a President, 2008) Film, Chicago'da ABD Başkanı Bush'a yapılmış bir suikastin belgeseli görünümündedir. Bush'un henüz başkanlık koltuğunda oturduğu bir dönemde gösterime giren "Bir Başkanın Ölümü", suikast sonrasında bir Suriyeli üzerinde yoğunlaşan FBI soruşturmasını, haber ve güvenlik kamerası görüntüleri, zanlının yakınları ve tanıkların röportajları ile zenginleştirir, teröre karşı yapıldığı iddia edilen bir savaşın maliyetini ve sonuçlarını sorgular.
- "Zor Bir Günün Gecesi" (A Hard Day's Night, 1964): The Beatles grubunun tüm üyelerinin rol aldığı bu yapım, efsanevi grubun eğlenceli ve hareketli bir gününü tasvir eder.

7. TV'DE SAHTE BELGESELLER (MOCKUMENTARIES ON TV)

Sahte belgesel formatının TV komedilerinde ilk örnekleri, BBC yapımı Monty Python's Flying Circus (1969-1974), 'un "Hell's Grannies", "Piranha Brothers", ve "The Funniest Joke in the World" gibi parodilerinde görülür.

Sahte belgeseller 2000'li yıllarda özellikle komedi alanında yaygın bir kullanım alanına erişmiştir. Bunların arasında İngiliz sitcom'u "The Office", Avustralya yapımı "We Can Be Heroes: Finding The Australian of the Year" ile ABD yapımı "Modern Family" sayılabilir. (<http://en.wikipedia.org/wiki/Mockumentary>)

- "The Office": 2001 yılından bu yana İngiltere'de yayında olan beyaz yakalılar üzerine, sahte belgesel tarzında bir komedi dizisidir. Dizinin gördüğü büyük başarı üzerine ABD'de ve başka ülkelerde benzerleri yapılmıştır.
- "We Can Be Heroes": 2005 Avustralya yapımı bu danişıklı dövüş TV şovunda 5 hayali karakter büyük bir prestijli ödül için yarışmaktadır.
- "Tanner 88": Ünlü yönetmen Robert Altman'ın yönettiği, 1988 yapımı belgesel havasında bir ABD başkanlık seçimi simülasyonudur. 11 bölüm süren dizi, Demokrat ve Cumhuriyetçi adaylara karşı yarışan Jack Tanner adlı hayali bir adayın etrafında döner. Bu mini dizi, ABD politikaları ve seçim sistemi, kampanyaların arka planları konusunda oldukça didaktiktir.
- "Modern Family": Amerikan ABC televizyonunda 2009 yılında yayınlanmaya başlayan dizi, biri eşcinsel 3 ailenin günlük yaşamı üzerine yoğunlaşmaktadır. İlk bölümüyle 15 milyonluk bir seyirci kitlesine ulaşmıştır.
- "Manyak Dükkan": 2009 yılında Türkiye'de Show TV'de yayınlanmış, Almanya'da bir Türk bakkalı etrafında dönen kısa ömürlü bir komedi dizisidir.
- "Baba Haber Bülteni": 2009 yılından beri Kanal D televizyonunda ana haber bülteni öncesinde yayınlanan, gündemdeki olaylara mizahi yaklaşımlar getiren animasyon destekli bir mizah programıdır.
- "Heberler": Türkmax kanalında 2010'da yayınlanmaya başlamış bir gündem parodisidir.

Sahte belgeseller, kurmaca yapımların içinde özel bir bölüm olarak da denenebilmektedir. Entourage dizisinin "Welcome to the Jungle" bölümü buna örnek olarak verilebilir. Simpsons dizisinin sahte kamera arkası bölümü olan "Behind the Laughter", Powerpuff Girls dizisinin yine sahte kamera arkası bölümü olan "documentary" bölümleri de animasyon yapımların sanki gerçek oyuncular tarafından canlandırılıyormuşçasına röportajları ve hatalı oyunculuklarıyla sergilendiği özel yapımlardır.

8. SONUÇ (CONCLUSIONS)

Sahte belgeseller, sinematograf aygıtının icadından kısa süre sonra kendi dillerini ve anlatı yapılarını oluşturmuş belgesel film ve kurmaca film türlerinin ikisinin birden imkânlarını kullanarak sinemanın olanaklarını genişletmesi bakımından kayda değer bir türdür. Sahte belgeseller, içinde yer aldığı, oldukça katı teknik ve içerik kuralları bulunan kurmaca film türü için bir yapıbozucudur ve sinema diline açtığı yeni yollarla bu dilin genişlemeye ve değişmeye aslında ne kadar uygun bir araç olduğunu göstererek başka yapıbozumların da haberci olmuştur.

30 yılı aşkı bir süredir TV sektöründe de kullanılagelen sahte belgesel türü, kameranın izleyici üzerinde istenen etkiyi uyandırabilmesi ve gerçekçiliğini üst seviyelere çıkartabilmesi için en etkili araçlardan biri olagelmıştır. Video kameraların ucuzlaması ve kullanımın geniş bir tabana yayılması ile güvenlik kameralarının yaygınlaşması, bu kameralarla çekilmiş görüntüleri toplumda çok aşına olunan bir görüntü türü haline getirmiştir. Dolayısıyla amatör kamera veya güvenlik kamerası görüntüsüne benzetilmiş manipülatif bir görüntü dizisinin seyirci üzerindeki etkisi, milyon dolarlık dev prodüksiyonlarla yarışır düzeye erişebilmektedir. Blair Cadısı, Paranormal Activity vb. düşük maliyetli ve zahmetsiz filmlerin gişe başarıları bunun kanıtıdır.

İzleyici araştırmaları ve TV izleme ölçümlenmeleri, sosyal ilişkileri zayıflayan ve eve kapanan günümüz izleyicisinin artık kurmacadan çok gerçek insanların gerçek hikâyelerini talep ettiğini göstermektedir. Magazin programlarından reality show'lara kadar geniş bir programlar zincirinin bile kapatamadığı bu boşluğu, haber bültenlerini istila eden güvenlik kamerası görüntüleri, danışıklı dövüş yarışma programları, sahte konuklarla yapılan aldatmaca gündüz kuşağı programları doldurmaktadır. Yani sahte-gerçek olgusu televizyonda dizi filmler gibi kurmaca yapımlarla sınırlı kalmamış, haberlere ve stüdyo programlarına kadar taşarak ciddi bir meslek etiği sorununa yol açmıştır. Sinemanın zaten kurmaca olduğu başından tescillidir ancak televizyonda bile gerçekle kurmaca olan arasındaki sınırın iyice bulanıklaşması, uzun vadede bu aracın güvenilirliği ve inandırıcılığı, hatta haberciliğin bizzat kendisi için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Sinema için teknik açıdan bir fırsat içeren sahte belgeseller, televizyon aracının var oluş sebeplerini ortadan kaldırmakta ve bu araç için öldürücü bir zehir içermektedir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Andrew, D., (2010). What Cinema Is, Wiley-Blackwell, İngiltere.
2. Arijon, D., (2005). Film Dilinin Grameri 3, İstanbul, Es Yayınları.
3. Ben-Shaul, N., (2007). Film: The Key Concept, İngiltere, Berg Publishing.
4. Bergan, R., (2008). Görsel Rehberler Serisi-Film, Çin, İnkılap Yayınları, 2008.
5. Fabe, M., (2004). Closely Watched Films: An Introduction to the Art of Narrative Film Technique, İngiltere.

6. Hicks, J. and Dziga V., (2007). Defining Dockumentary Film, İngiltere, Tauris.
7. Mascelli, J.V., (2002). Sinemanın 5 Temel Ögesi, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.
8. Musser, C., (2003). "Gerçekliğe Tutunmak", Editör: Geoffrey Novell-Smith, Dünya Sinema Tarihi, Çeviren: Ahmet Fethi, İstanbul, Kabalıcı Yayınevi.
9. Parsa, S., (1989). Estetik Açından Filmin Temel Öğeleri, İzmir, Neşa Yayıncılık.
10. Roscoe, J. and Craig H., (2002). Faking It: Mock-Documentary and the Subversion of Factuality, Manchester-İngiltere, Manchester University Press.
11. Teksoy, R., (2005). Rekin Teksoy'un Sinema Tarihi, 2. basım, İstanbul, Oğlak Yayıncılık.
12. <http://en.wikipedia.org/wiki/Mockumentary> (15 Ekim 2011)
13. Tuna, A.F., (2011). Viral Pazarlama (Çaktırmadan Pazarlama Önerileri, <http://www.sosyalfil.com/viral-pazarlama-caktirmadan-pazarlama-onerileri/> (15 Ekim 2011)
14. Baydın, C.S., (2011), Viral Marketing. <http://cserkanbaydin.wordpress.com/tag/thy/> (15 Ekim 2011)
15. Collins English Dictionary, 10. basım, İngiltere, William Collins Sons & Co. Ltd, <http://dictionary.reference.com/browse/mockumentary> (15 Ekim 2011)
16. <http://www.youtube.com/watch?v=cHJwD8MJ0tE> (15 Ekim 2011)
17. <http://www.medyafaresi.com/haber/54824/medya-zaytungcomun-reytingleri-nasil-patlama-yapti.html> (15 Ekim 2011)
18. <http://www.youtube.com/watch?v=RWC1EHpsJxw&> (15 Ekim 2011)
19. <http://www.koridordergisi.com/?Syf=26&Syz=32983> (15 Ekim 2011)